

Брейн-ринг, присвячений Дню козацтва

«Душу – Богові, життя – Україні, честь – собі!»

Осіньне свято Покрови встановлено на честь Божої Матері. Саме 14 жовтня, в день Покрови Пресвятої Богородиці, з 1990 р. відзначається свято запорозького козацтва. Бо запорозькі козаки, особливо шанували Покрову. На Січі це свято було храмовим. Богородиця була їхньою заступницею в далеких походах, під її покровом вони не боялися ні розбурханої стихії, ні злих ворожих сил. Її зображення було вибите на хрестах, які носили козаки. Священною для кожного козацького лицаря на Січі була Покровська церква, від її порога січовики вирушали на захист рідної землі і з подякою за порятунок поверталися до неї після походів.

Саме восени на Покрову козаки часто проводили загальновійськову Раду, де переобирали кошового отамана і старшину. Першу церкву на честь Покрови запорожці побудували в 1659 р. на Чортомлицькій Січі. За свідченням Д.І.Яворницького, за час існування Січей було побудовано 13 церков Покрови Богородиці. Крім того, Покрова уособлювала ще й материнство – святе поняття для козаків.

Після зруйнування Січі запорожці захопили з собою за Дунай і образ Покрови. І відзначивши це велике свято, ми вшануємо наше славне козацтво, проведемо історичну вікторину і дізнаємося, що ви пам'ятаєте про період Козаччини на Українських землях.

14 жовтня також вважається офіційною датою створення УПА, легендарної армії нащадків українських січових стрільців і запорозьких козаків. А з 2015 року указом Президента України Петра Порошенка 14 жовтня святкується, як День захисника України.

Історія запорозького козацтва є славною і багатою, і ми зараз поринемо в її захоплюючі таємниці. І допоможуть нам в цьому команди знавців історії козацтва. Зустрічайте.

Правила гри:

Дві команди запрошуються до відповідних гральних столів.

Ведучий зачитує питання і по команді "Час" учасники починають обдумувати відповідь. Коли відповідь готова - один з гравців піднімає прапорець і озвучує її. На роздуми відводиться 1 хвилина.

У випадку неправильної відповіді, іншій команді додатково дається 10 секунд на роздуми.

Якщо прапорець буде піднятий під час зачитування питання або перед командою "Час" - оголошується фальстарт і право відповіді на це запитання переходить до протилежної команди.

Вартість 1 запитання = 2 бали.

Переможцем вважається команда, яка першою в цьому турі набере 10 балів.

Але спершу – розминка. Відповідь має бути миттєва. За питання команди нараховується один бал. Відповідати може будь-який учасник команди. Отже – увага. Гра починається.

I тур. Розминка

Питання для розминки

1. На якому острові зародилась перша Січ?
(на Хортиці)
2. Козаки називали Січ матір'ю, а Великий Луг...
(батьком)
3. Як називалась січова церква?
(Покрови Богородиці)
4. Чиї образи вишивались на прапорах Січі?
(Спасителя й архістратиґа Михаїла)
5. До якого лицарського ордену належали козаки Війська Низового Запорозького?
(мальтійського)
6. Яку річ цінували на Січі нарівні з гострою шаблею і добрим конем?
(бандуру)
7. Юний січовик-зброєносець у козацької старшини в Україні в XVI-XVIII ст. називався:
(джура)
8. З якою твариною або птахом козаки відправлялись у морські походи?
(півнем)
9. Як називалась бортова гармата на козацькій чайці?
(фальконета)
10. Яку зброю козаки називали “ясною”?
(шаблю)
11. Як називались у козаків розвідники?
(пластуни)
12. З чого козаки під час раптового нападу утворювали рухому фортецю, з якої вели прицільний вогонь?
(зв'язували вози колесом до колеса, утворюючи коло)
13. Як називались фермерське господарство одруженого козака, який жив на території паланки вольностей Війська Низового Запорозького?
(зимівник)
14. Що зробили запорожці після розорення Січі Катериною II?
(пішли за Дунай і заснували Задунайську Січ)

15. Як звали останнього кошового Задунайської Січі?

(Йосип Гладкий)

16. Чому задунайські козаки повернулися з Туреччини?

(не хотіли воювати на боці турків проти християн)

17. Що робили січові діди, коли обирався новий кошовий отаман?

(сипали новообраному на голову землю, пісок; обмазували новообраному голову багнюкою)

18. Кого з отаманів Запорозької Січі козаки обирали 22 рази кошовим?

(Івана Сірка)

19. Хто з видатних героїв визвольної війни 1648-1667 років умів фехтувати двома шаблями одночасно?

(Іван Богун)

20. Хто з російських імператорів назвав Січ “гніздом своєволія”?

(Катерина II).

21. Який музичний інструмент вважався на Січі клейнодом?

(литаври)

22. Хто оберігав на Січі неписані норми козацького життя, січові традиції?

(січові діди)

23. Назва якого українського міста тісно пов'язана з однією із назв козаків?

(Черкаси)

24. Яке місто України носить ім'я гетьмана?

(Хмельницький)

II тур. Відповідає вся команда після 1-хвилинного обговорення

1. Символи влади у козаків називались клейнодами. Одним з найвідоміших клейнодів є гетьманська булава. Однак клейноди мав не лише гетьман, але й інші представники козацької старшини. Один з козацьких клейнодів мав тваринну деталь. Що це була за «деталь»?

Це був кінський хвіст. Його використовували для виготовлення бунчука. Бунчук був символом влади гетьмана. Він представляв собою держак, увінчаний кулею, з-під якої звисали косиці кінського волосся.

2. Дайте відповідь – навіщо на могилі померлого козака запорізьке товариство встановлювало білий прапор? Зважте, що звичайно ж це не стосується іншого, наразі більш поширеного, розуміння цієї дії. **(щоб показати бездоганну чистоту померлого лицаря)**

3. У 1573 році в одному з морських походів ескадра цього гетьмана зазнала поразки від турецького флоту, а він сам потрапив у полон і був прикутий ланцюгом до весла на галері, де перебував близько 25 років. Назвіть ім'я цього гетьмана, враховуючи, що навіть тим, хто про самого козацького ватажка не чув, слово, що є його прізвиськом, відоме змалечку. **(Самійло Кішка)**

4. Запорізькі козаки славились не лише майстерністю у бою, бойовій тактиці чи стратегії, але й відомі тим, що розробили оригінальну систему сигналізації – “маяки”,

“фігури”, через які передавали відомості населенню. Наприклад, коли горів один маяк, це означало, що ворог просувається до кордонів, а що означало, коли горіли одразу три маяки? **(ворог вдерся в межі України)**

5. У козаків були суворі закони. Наприклад, за велику або неодноразову крадіжку козака могли засудити до шибениці. Однак, як повідомляють перекази, у засудженого до шибениці була одна можливість врятуватися. За яких умов засуджений міг зберегти своє життя?

(Перекази повідомляють, що засуджений, за козацьким звичаєм, міг зберегти життя, якщо якась дівчина згодиться одружитися з ним).

6. Звичайними атрибутами козака, без яких його важко уявити, були шаровари, шабля тощо. Одним із козацьких атрибутів була носогрійка. Що це таке?

Носогрійками козаків називали коротенькі люльки. Крім носогрійок у козаків були і великі люльки, які курило все товариство разом.

7. Як пише М.Грушевський у “Ілюстрованій історії України” цей гетьман “за весь час свого перебування на чолі війська Запорізького всюди був вкритий славою подвигів на суші і на морі і мав незмінний успіх. Кілька разів розгромив він татар у перекопських степах і нагнав страху на Крим”. Назвіть цього гетьмана, якщо його ім’я викликає стійкі асоціації із професійним лучником **(Петро Сагайдачний)**

8. Крім коней, зброї та усього іншого, козаків на знак побратимства обмінювались ще деяким предметом, який мав тісний зв’язок із тим у що вони вірували і що захищали від посягань польської влади. Що це було? **(хрести або ікони)**

9. Полковник черкаський, перший полковник української Визвольної армії, народний герой, щодо походження якого й до сьогодні ведуться суперечки. Командував Черкаський полком. Прославився у битвах під Жовтими Водами та Корсунем. Після Корсунської битви очолив окремих корпус, що самостійно діяв на Лівобережжі, а потім на Поділлі та на Київщині. У листопаді 1648 у складі війська Б.Хмельницького здійснив похід на Замостя (Польща). Прославився в битві за Львів. Під час облоги фортеці Замостя захворів на чуму і незабаром помер. Він є героєм кількох романів, зокрема сучасного письменника В.Кулаковського. У Львові йому споруджено пам’ятник, в Тернополі його ім’ям названо вулицю.

Хто це? **(Максим Кривоніс)**

10. Так називали тих козаків, які були екстрасенсами; володіли основами магії та чаклунства, вміли «заговорювати» рани, вводили в оману ворога й володіли сильним гіпнозом. За легендами, ці козаків вміли передбачати час нападу ворога і напрямку руху його сил, вони допомагали козакам перемагати. Серед найвидатніших – Іван Сірко, якого татари називали «Урус-шайтаном». Вважалося, що після смерті і його мощі, його рука, володіла таємничою силою, яка допомагала в найскрутніші часи. Їх силу козаків вбачали у зв’язку з нечистою силою, отож подекуди ховали таких козаків поза цвинтарем, без відспівування вбиваючи осиковий кілок в груди.

Як називали таких козаків? **(характерники)**

11. Уявіть собі, що ви займаєте певну посаду у Війську Запорозькому, і вам потрібно скликати козаків на раду. Що ви для цього зробите? Як називається ваш музичний інструмент і ваша посада?

(Музичний інструмент - литаври, треба вдарити по них палицями. Посада називається довбиш)

12. Закінчіть думку посла з Венеції Альберто Віміна: «Єдине. Чим можуть похвалитися козаки – це ... **(свобода)**

13. Як називався бойовий стиль козаків, коли козацьке військо змішувалось з ворогом і при цьому кожен з козаків створював стільки шуму, скільки міг, щоб дезорієнтувати ворога? **(галас)**

14. Українська історична легенда змалювала цього козака визначним провідником української козаччини другої половини XVI-го століття. Користуючись фольклорною традицією, невідомий автор Історії Русів зачислив його до українських гетьманів. Господар (Великий князь) Молдови. Походив з молдавського великокнязівського роду. За часів гетьмана Ружинського був полковником запорізького козацтва. Брав участь у морських походах козаків. Користувався великою популярністю серед українського населення. Він у великій мірі поділився своєю владою з козаками в Молдавії. За один місяць його господарювання козаки виявили багато організаційного державницького хисту.

Згідно рішення Польського сейму у 1578 скараний поляками на міській Площі Львова. Народний герой України і Молдови. Його діяння оспівані Т.Шевченком. Похований у Каневі в монастирі. У Львові гетьману встановлений пам'ятник.

Назвіть цього гетьмана. **(Іван Підкова)**

15. Козацький кодекс починався словами: Душу – Богу, Життя – Україні, а... - собі. Дайте відповідь: Що ж козаки залишали собі, враховуючи, що зазначений кодекс не має відношення до писаних джерел права **(честь)**

16. Запорізькі козаки були досвідченими воїнами. Для цього вони виконували під музику рухливі вправи зі списами, шаблями, проводили змагання. Як називалися такі змагання? **(Гопак)**

17. Скільки разів на рік збиралася звичай на рада?

(Звичайна рада збиралася три рази на рік: на Новий рік, на Різдво Христове, на свято Покрови Святої Богородиці)

18. Запорозька Січ була республікою. Між козаків збирались і надзвичайні ради. На те було достатньо... Чого саме було достатньо для збору нової ради?

(Для збору нової ради було достатньо бажання першого ліпшого козака)

19. Богдан Хмельницький був найосвіченішою людиною свого часу. Він знав сім мов. Питання: якою мовою він розмовляв з іноземними послами? **(латиною)**

20. Тепер поговоримо про волевиявлення. На відкритих зборах виборці виявляють свою волю, піднімаючи правицю. Коли ми обираємо депутатів до Верховної Ради, то кидаємо бюлетень до скриньки. Питання: яким чином виявляли свою волю козаки, обираючи ту чи іншу кандидатуру?

(Козаки, на знак згоди до обраної кандидатури, кидали свої шапки вгору)

21. Турецькі кораблі часто нападали на козацькі чайки. А як називалися турецькі човни?

(Галери — кадриги, звідси слово каторга)

22. Як титулував себе Богдан Хмельницький у всіх документах?

(Гетьман Війська Запорізького)

23. За козацькими традиціями ця річ набувала значення одного з козацьких клейнодів. Він завжди був похідним і становив собою виготовлену з бронзи або срібла пляшечку, із

завуженою горловиною, спеціальною кришечкою, а також із вушками, за які вона підв'язувалася до пояса. Деякі пляшечки були з'єднанні із продовгуватим футляром для пер.

Як називався цей інструмент і яку посаду приймав козак, якому він передавався?
(каламар, військовий писар)

III тур. Чорна скринька (5 балів)

1. Який харчовий продукт, що зараз є неодмінним атрибутом кожного українського столу і знаходиться зараз у чорній скриньці, ніколи не вживали у їжу козаки? **(Хліб)**

2. Увага! Загадкова скринька! У цій скриньці знаходиться те, що за козацькими повір'ями рятувало від ворожої кулі. Що то таке і куди треба було покласти цей предмет?

(Грудочку рідної землі треба було покласти в чоботи)

3. Увага! Загадкова скринька! Те, що тут лежить, водночас і ліки, і жіноча краса, і символ України. Що це?

(Калина)

4. Увага! Загадкова скринька! В цій скриньці лежить предмет, який кожен козак зберігав у шкіряному футлярі. Деякі невігласи припускали, що козаки носили його за хлявою чобота, але це не так. Що це за предмет? До речі, цей предмет ми держимо в руках кожен день.

(Ложка)

IV тур. Продовжте прислів'я. За кожну правильну відповідь команда отримує один бал

1. Той не козак, що (боїться собак).
2. Козак наче (орел).
3. Козак українську любить мову, додержить завжди (свого слова).
4. Україна – це козацька (мати).
5. Козак не боїться (ні тучі, ні грому).
6. Ми з такого роду, що (любим свободу)..
7. Козак усім народам друг, міцний у нього (дух).
8. Козак – слабому (захисник).
9. Козак – це людини чесна і смілива, найдорожча йому (Батьківщина).
10. Голими руками не битися з (ворогами).

Підведення підсумків. Нагородження переможців брейн-рингу.

Надіслати електронною поштою [Опублікувати в блозі](#) [Опублікувати у Twitter](#) [Опублікувати у Facebook](#) [Поділитися в Pinterest](#)